

บทวิจารณ์หนังสือ : นิทานชาดกจากพระไตรปิฎก เล่ม 1

Book Review: Jataka Tales from the Tripitaka, Volume 1

จักรพงษ์ ทิพสุนะนิน

Jakkapong Thipsungnoen

สำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 14

Office of the General Buddhist Education Area 14

พระมหาหรรส วัด วสันโต

Phramaha Wasan Wasanto

นักวิชาการอิสระ

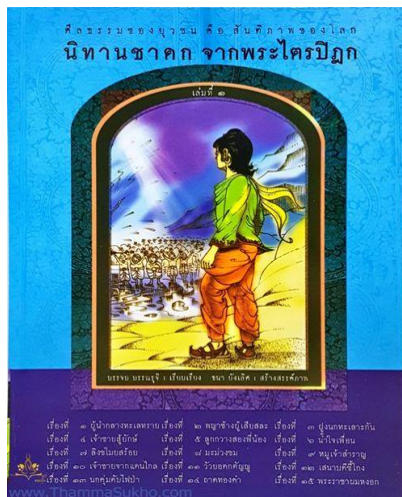
Independent Scholar

E-Mail: Pumjakkapong@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 23 ธันวาคม 2567

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 30 ธันวาคม 2567

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 30 ธันวาคม 2567

ชื่อเรื่อง: นิทานชาดกจากพระไตรปิฎก เล่ม 1

ผู้แต่ง: บรรจบ บรรณรุจิ

จัดพิมพ์โดย: สถาบันบันลือธรรม

ISBN: 978-974-7251-68-5

จำนวนหน้า: 155 ราคา: 60 บาท

1. เหตุผลการเลือกวิจารณ์หนังสือเล่มนี้

หลังจากได้อ่านและพิจารณาถึงความจำเป็นมาของหนังสือแล้ว ก็นึกย้อนกลับไปในช่วงที่เรายังเด็ก เวลาที่ผู้ใหญ่จะสอนหรือห้ามอะไรเราก็จะห้ามปราม โดยอาศัยความรู้และประสบการณ์ที่ท่านได้สั่งสมมาต่าง ๆ นานาจริงบ้าง ไม่จริงบ้าง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องห้ามออกไปข้างนอกบ้านเวลากลางคืน เพราะผีจะหลอกบ้าง จะกัดบ้าง เรื่องห้ามเราไปไหนมาไหนคนเดียว เพราะจะมีคนมาลักพาเราไปบ้าง สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นคำสอนที่ท่าน

ได้ผ่านประสบการณ์มา จึงทำให้คิดว่า ถ้าท่านได้รู้ได้ฟังได้อ่านหนังสือเล่มนี้ ท่านก็น่าจะสอนเราให้ดำเนินชีวิตตามแนวทางพุทธหรือตามพุทธวิธีแบบนี้เหมือนกัน ซึ่งอาจถือได้ว่าเป็นพุทธปรัชญาแบบชาวบ้านก็ได้

2.เค้าโครงและเนื้อหาของหนังสือโดยสังเขป

หนังสือเล่มนี้ ท่านอาจารย์บรรจบ บรรณรุจิ ได้เรียบเรียงขึ้นตามคำเสนอของธรรมสภาและสถาบันสันติธรรม เพื่อให้ลูกหลานและเยาวชนได้มีหนังสือนิทานธรรมที่ดีไว้ศึกษา หนังสือนี้ใช้คำว่าผู้เรียบเรียง ซึ่งอาจหมายถึงท่านได้รวบรวมมาจากพระไตรปิฎกและอรรถกถาทั้งหมด แต่ก็เป็นการแปลสำนวนอีกครั้งหนึ่งเพื่อให้เหมาะกับผู้อ่านที่เน้นเยาวชนและผู้สนใจทั่วไป โครงสร้างของหนังสือเล่มนี้ประกอบด้วยคำนำจากธรรมสภา สารบัญ จากนั้นเริ่มด้วยนิทานชาดก จากพระไตรปิฎก จำนวน 15 เรื่อง ซึ่งแต่ละเรื่องจะมีเนื้อหาเฉพาะที่เล่าเป็นเรื่องราว/เป็นนิทานไว้เท่านั้น และเมื่อจบแต่ละเรื่องแล้วจะสรุปเป็นเชิงให้แนวทาง ๆ ความคิดไว้ใน การดำเนินชีวิต ดังจะกล่าวต่อไป

เนื้อเรื่องที่ 1 “ผู้นำกลางทะเลทราย” กล่าวถึง พ่อค้าที่ต้องพาลูกน้องไปขายสินค้าที่ต่างเมือง ซึ่งต้องผ่านทะเลทรายระยะทาง 960 กิโลเมตร ซึ่งเมื่อเดินทางไปเรื่อย ๆ จนใกล้จะออกจากทะเลทรายได้แล้ว แต่ปรากฏว่าคนนำทางพาหลงทาง ทำให้เสียเวลาเพิ่ม มีหน้าซำ ซ้ำวปลาอาหารก็หมดแล้ว จึงจำเป็นต้องหาน้ำมากินประทังชีวิตกัน ลูกน้องก็ขุดหาน้ำตามลูกพี่บอกแล้ว แต่ก็ไม่เจอน้ำสักที ก็เกิดความท้อแท้จนเลิกทำการขุดต่อ แต่ลูกพี่นั้นก็กลับขุดต่อไปเรื่อย ๆ จนในที่สุดก็ทำให้เจอน้ำจนได้ ทุกคนจึงรอดตายไปได้

เนื้อเรื่องที่ 2 “พญาช้างผู้เสียสละ” กล่าวถึง พรานป่าเดินทางเข้าไปในป่าแล้วหาทางออกไม่เจอ จนไปพบกับพญาช้าง พญาช้างก็ช่วยพรานป่าคนนั้นให้ออกจากป่าไป แต่พรานป่ากลับคิดว่า ช้างนี้มีส่วนมาก ถ้ามีโอกาสจะมาตัดไปขายเอาเงินเอาทองเลี้ยงชีพได้ จนในวันหนึ่งก็มีคนอยากได้งาที่วานั้น เขาก็เข้าป่าไปหาพญาช้างที่เคยช่วยตนไว้ และขอตัดงาด้วยถึง 3 ครั้ง จนพญาช้างไม่เหลืองาและได้รับความเจ็บปวดมาก ถึงขนาดนั้นพญาช้างไม่ว่าอะไรเลย แต่ก็เกิดเหตุที่ไม่คาดฝันทำให้พรานป่าคนนั้นต้องตายไป ด้วยความไม่รู้จักรพของตนเอง

เนื้อเรื่องที่ 3 “ฝูงนกทะเลาะกัน” กล่าวถึง นายพรานไปหาจับนกกระจาบที่ทุ่งนาแล้วไม่ได้นกเลยสักตัว เพราะพวกนกพากันยกแหที่นายพรานเหยียงลงไปจับ เอาไปไว้ที่พุ่มหนามแล้วพากันบินหนีไปได้ แต่ตอนหลังพวกนกเกิดการทะเลาะกันแตกความสามัคคีกันเป็นฝักเป็นฝ่าย แต่ละตัวไม่ช่วยกันยกแหของนายพรานขึ้น แล้วพากันบินหนีไปเหมือนเดิมจึงทำให้ทุกตัวที่แตกความสามัคคีนั้นตายหมด

เนื้อเรื่องที่ 4 “เจ้าชายผู้รักยศ” กล่าวถึง เจ้าชายปัญจาจตุที่ได้เรียนวิชาศิลปศาสตร์จนสำเร็จชำองดีแล้ว เมื่อเดินเข้าป่าไปเจอกับยักษ์ที่คอยจับคนกินเป็นอาหาร ก็ได้สู้กับยักษ์ทุกวิถีทาง จนในที่สุดแม้เจ้าชายจะไม่สามารถสู้ยักษ์ได้ แต่ด้วยความที่เป็นคนกล้าหาญและชาญฉลาดของเจ้าชาย ยักษ์ก็ไม่สามารถจะทำอันตรายต่อเจ้าชายได้เหมือนกัน และเจ้าชายยังสอนให้ยักษ์ตั้งอยู่ในศีล 5 อีกด้วย

เนื้อเรื่องที่ 5 “ลูกกวาสองพี่น้อง” กล่าวถึง ลูกกวาสองตัวที่ได้รับแบ่งเบาราชของบิดาที่แก่แล้ว ช่วยดูแลหมู่ญาติที่เป็นบริวารตัวเลข 500 ร้อย ลูกกวาสองตัวหนึ่งมีความฉลาด รอบคอบ รู้จักสงเคราะห์หมู่ญาติ ส่วนลูกกวาสองตัวไม่ฉลาด ไม่รอบคอบ ไม่รู้จักสงเคราะห์หมู่ญาติ เมื่อพากันย้ายถิ่นฐานหากิน ลูกกวาสองตัวที่มี

ความฉลาด ดูแล สงเคราะห์ญาติอย่างดี ก็ไม่เจอกับผู้คนที่ทำร้าย ส่วนลูกกวางอีกตัว ได้เจอกับผู้คนที่ทำร้ายหมู่ญาติบริวารของตนหมดสิ้น จนเหลือแค่ตัวเองตัวเดียว

เนื้อเรื่องที่ 6 “น้ำใจเพื่อน” กล่าวถึง เศรษฐี 2 คนเป็นเพื่อนกัน เมื่อคนหนึ่งเกิดเหตุทำให้ฐานะตกต่ำลงเป็นคนจนก็ได้ไปพึ่งเศรษฐีอีกคน ซึ่งเขาก็ได้ช่วยเหลืออย่างเต็มที่ ทั้งให้เงินให้ทอง ให้หาสบริวารไปด้วย แต่เมื่อเศรษฐีอีกคนจนลงบ้าง ไปขอความช่วยเหลือบ้าง กับได้แค่ข้าว 4 ทะนานมาหุงกินเอง แต่ก็ไม่อึดื้อ ไม่สิ้นหวัง จนในที่สุดพระราชารู้อเรื่อง ก็ได้มอบความยุติธรรมช่วยเหลือให้กับเศรษฐีคนนั้น

เนื้อเรื่องที่ 7 “ลิงขโมยสร้อย” กล่าวถึง นางลิงตัวหนึ่งได้ไปขโมยสร้อยคอของพระมเหสีในอุทยาน จนทำให้มีการตามล่าหาคนร้ายตัวจริง ซึ่งมีการจับผิดตัวมาสอบถาม จนเกิดการชกต่อยกันไปถึง 5 คน แต่มีอำมาตย์คนหนึ่งมีไหวพริบ มีความฉลาด คิดคำนวณโดยถี่ถ้วนแล้ว จึงสันนิษฐานว่า ไม่ใช่คนทั้ง 5 นี้ จึงคิดถึงพวกลิงในสวนอาจเป็นขโมยก็ได้ จึงหาวิธีตรวจสอบและพบความจริงในที่สุด

เนื้อเรื่องที่ 8 “มะม่วงขม” กล่าวถึง พระราชาในเมืองหนึ่งสั่งให้ปลูกมะม่วงและให้คนดูแลอย่างดี เพราะมะม่วงนี้มีรสชาติอร่อยมาก ต่อมาได้คนดูแลสวนมะม่วงคนใหม่ ที่คิดร้าย ปลูกต้นสะเดาใกล้ต้นมะม่วง ทำให้เวลามะม่วงออกลูกมารสชาติขมเหมือนสะเดา

เนื้อเรื่องที่ 9 “หมูเจ้าสำราญ” กล่าวถึง มีวัวกับหมูที่เศรษฐีเลี้ยงไว้ ต่อมาเศรษฐีจะจัดงานแต่งงานและต้องการจะทำอาหารเลี้ยงแขกในงาน ก็ให้คนใช้เลี้ยงหมูให้อ้วน เรียกว่าขุนให้อ้วนเลย หมูก็ไม่รู้จะโรกินอาหารอย่างเอร็ดอร่อย วัวเดินมาเห็นที่ไร่อีกฉาดตลอด แต่พอถึงวันงานเขาจับหมูไปฆ่าแล้ว วัวจึงเกิดสงสารหมูที่โดนเขาจับไปฆ่าและไม่อีกฉาดหมูที่ได้กินอาหารดี ๆ ตลอดเวลา

เนื้อเรื่องที่ 10 “เจ้าชายจากแดนไกล” กล่าวถึง พ่อค้า 2 ตระกูลพึ่งพาอาศัยกันและกัน แต่มีการแข่งขันกันตามประสาการค้าขาย ทั้ง 2 คน ตกลงกันได้ว่าใครจะไปขายของที่ต่างเมืองกันแล้ว คนแรกที่ได้ไปก่อน เพราะเห็นว่าจะได้ขายของได้กำไรมากกว่า หลังจากเดินทางไปถึงป่าที่มีพวกลูกยักษ์อาศัยอยู่ก็โดนพวกลูกยักษ์หลอกและจับกินจนหมด ส่วนคนที่ 2 เคยได้ยินเรื่องยักษ์ที่ป่าแห่งนี้แล้ว ถึงเวลาเดินทางไป ก็ไม่เชื่อคำพูดของยักษ์ที่มาหลอก จึงช่วยให้บริวารของตนเดินทางปลอดภัยทั้งไปและกลับ

เนื้อเรื่องที่ 11 “ว้ายอดคตัญญู” กล่าวถึง วัวดำตัวหนึ่งมีสีดำมาแต่กำเนิด ยิ่งโตยิ่งดำเข้มขึ้นเรื่อย ๆ ยายแก่ยากจนคนหนึ่งได้เลี้ยงไว้ พอมันโตขึ้นมามันก็อยากจะทำบุญที่ใดเลี้ยงมันมา ก็พยายามรับจ้างทำงานทำ เพื่อจะได้เอาเงินมาตอบแทนให้ยาย วันหนึ่งก็มีพวกพ่อค้าคนของใส่เกวียนมาติดหล่มอยู่แถวหมู่บ้าน ทำอย่างไรก็ไม่ขึ้นสักที จึงมาจ้างวัวตัวดำนี้ให้ไปช่วยลากเกวียน เป็นอันสำเร็จ ได้เงินจำนวนมาก ก็เอามาให้ยาย ทำให้ยายได้รับความสุขสบายในบั้นปลายชีวิต

เนื้อเรื่องที่ 12 “เสนาบดีขี้โกง” กล่าวถึง คนผู้ซื่อสัตย์ ไม่ทุจริต แม้ถูกกลั่นแกล้งต่าง ๆ นานา ก็สามารถรอดพ้นจากอุปสรรคอันตรายที่เกิดขึ้นจากการใส่ร้ายของคนโกงได้ และในที่สุดก็ได้รับความเจริญรุ่งเรือง ได้รับความนับหน้าถือตา ต่างกับคนขี้โกงมีแต่ตกต่ำและตายไปอย่างไร้คนเหลียวแล

เนื้อเรื่องที่ 13 “นกคุ้มดับไฟป่า” กล่าวถึง ลูกนกคุ้มเมื่อยังเล็ก พ่อแม่ก็ออกไปหาอาหารมาให้ทุกวัน วันหนึ่งเกิดไฟป่าขึ้น ลูกนกคุ้มไม่มีใครที่จะช่วยตัวเองได้ จึงนึกถึงพระพุทธ พระธรรม และคุณงามความดีที่

ตนเองได้เคยทำไว้เมื่อตอนเป็นมนุษย์ แล้วตั้งใจเป็นสมาธิบอกให้ไฟหยุดก่อนที่ตัวเองจะไหม้ ไฟก็หยุดโดยทันที ลูกนกจึงรอดตายจากไฟป่าได้

เนื้อเรื่องที่ 14 “ถาดทองคำ” กล่าวถึง พ่อค้า 2 คน คนหนึ่งเป็นคนซื่อสัตย์ อีกคนเป็นคนโกง คนโกงได้เจอถาดทองคำก่อนแต่เพราะไม่มีความซื่อสัตย์จึงอยากได้ของเขาฟรี ๆ จึงทำให้พลาดโอกาสที่จะได้ถาดทองคำ ส่วนคนซื่อสัตย์ได้เห็นถาดทองคำแล้ว บอกความจริงแก่เจ้าของ ๆ ก็มอบให้โดยเต็มใจ เพราะได้รู้ความจริง

เนื้อเรื่องที่ 15 “พระราชามงกค” กล่าวถึง ในยุคที่ผู้คนอายุยืนยาว พระราชาก็มีอายุยืนยาวนานจนในวันหนึ่งเห็นมงกคบนศีรษะตนเองก็ทำให้เกิดนึกเรื่องการออกบวช จึงได้สละราชสมบัติให้พระโอรสคนโต ส่วนพระองค์ได้ออกบวชตามที่ตั้งใจไว้ จนได้บรรลุธรรม เมื่อตายก็ไปเกิดเป็นพรหมในพรหมโลก

3. บทวิจารณ์หนังสือ

หนังสือเล่มนี้ถือเป็นหนังสือทางศาสนาที่มีคุณค่าทั้งต่อผู้อ่านและนำไปเป็นแนวทางปฏิบัติตนได้ เนื่องจากเป็นหนังสือนิทานธรรม ที่นำมาจากพระไตรปิฎกและอรรถกถา นอกจากนี้ หนังสือเล่มนี้ยังเหมาะสมกับทุกช่วงวัย ของผู้สนใจในธรรม ในการเป็นนักเล่าเรื่อง ในการเป็นนักเทศน์ และเหมาะกับทุกช่วงเวลา เพราะการอ่านและได้ข้อคิดเพิ่มเติมจากนิทาน ก็เป็นเรื่องที่จำเป็นในสถานการณ์ที่สิ่งหวัง เพราะจะทำให้เกิดกำลังใจในการดำเนินชีวิตได้ เนื่องจากเห็นตัวอย่างที่เคยมีแล้ว และเขาผ่านความยากลำบากนั้นได้ด้วยวิธีอะไร

การที่ได้เขียนวิจารณ์หนังสือเล่มนี้ เพราะเห็นว่าหนังสือเล่มนี้มีการพิมพ์มานานแล้ว ตั้งแต่ปี 2535 แต่ยังมีคุณค่าและควรค่าแก่การอ่านอยู่ ในหนังสือเล่มนี้ มีรูปเล่มที่บางเบา พกพาสะดวก ใช้กระดาษหนอมสายตา รวมถึงขนาดตัวหนังสือที่ไม่เล็กหรือใหญ่จนเกินไป การใช้สำนวนการแปลจากพระไตรปิฎกและอรรถกถาก็เข้าใจง่าย ผู้ปกครองสามารถนำมาเล่าเป็นนิทานก่อนนอนให้ลูกหลานได้ เพื่อสร้างความคิดและเป็นภูมิคุ้มกันเมื่อเติบโตขึ้นเป็นคนดีของสังคม และเข้าถึงพระพุทธศาสนาได้รวดเร็ว

อย่างไรก็ตาม หนังสือเล่มนี้มีจุดที่ควรปรับปรุงเพิ่มเติมเพื่อความเป็นหนังสือที่มีคุณค่าต่อไปหากมีการจัดพิมพ์ขึ้นในอนาคต เริ่มจาก การพิมพ์ตกในบางจุด ภาพประกอบเรื่องดูน้อยไปสักหน่อย เพื่อเป็นการสร้างจินตนาการให้กับเด็กและเยาวชน น่าจะทำให้หนังสือน่าสนใจยิ่งขึ้น รวมถึงไม่มีการอ้างอิงที่แปลมาจากส่วนไหนของพระไตรปิฎกหรืออรรถกถา ไม่ได้ระบุแหล่งบรรณานุกรมที่ชัดเจน เพื่อให้ผู้ที่สนใจไปศึกษาเพิ่มเติม

แต่ทว่า โดยสรุปแล้ว หนังสือเล่มนี้ก็เหมาะสมและมีคุณค่าแก่การอ่านเป็นอย่างยิ่งสำหรับผู้ที่คิดและสนใจจะสอนธรรมะ จะได้มีเรื่องเล่าประกอบได้ แม้ไม่สามารถที่จะเข้าไปอ่านในพระไตรปิฎกได้โดยตรง เนื่องจากเป็นภาษาบาลีที่ยากสำหรับผู้เริ่มต้นอ่านและผู้ที่ไม่สามารถอ่านได้ แต่ผู้วิจารณ์อยากให้ผู้อ่านทุกท่านอย่าลืมความจริงที่ว่า หนังสือเล่มนี้ออกมาเมื่อ 30 กว่าปีแล้ว

บรรณานุกรม

บรรจบ บรรณรุจิ. (ม.ป.ป.). นิทานชาดก จากพระไตรปิฎก เล่ม 1. กรุงเทพฯ: สถาบันบันลือธรรม.